

Valtiovarainvaliokunta 29.1.2021

VNS 6/2020 vp: Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Suomen kestävän kasvun ohjelmasta

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua Suomen kestävän kasvun ohjelmaa koskevasta selonteosta. Selonteossa esitetyt periaatteet ja sisällöt ovat pääsääntöisesti kannatettavia. Koronakriisistä elpymisessä on keskityttävä paitsi akuutteihin toimiin, myös tukiin ja investointeihin, joilla rakennetaan pohjaa kestäväälle taloudelle pitkällä tähtäimellä. Kuntien näkökulmasta on tärkeää viedä eteenpäin investointeja, jotka tukevat energiamurrosta, ilmastotoimia ja saavutettavuutta, edistävät innovaatioita ja digitalisaation hyödyntämistä sekä tukevat työllisyyttä ja osaamisen kehittämistä.

Kuntaliitto korostaa kestävän elpymisen ja uuden kasvun osalta erityisesti

- Vihreää siirtymää tukevien toimien ja investointien edistämistä
- Digitalisaation mahdollisuuksien laajaa hyödyntämistä ja
- Tarvetta rakentaa kattavat ja toimintavarmat tietoliikenneyhteydet koko maahan.

Selonteko nojaa vahvasti digitalisaation hyödyntämiseen perustuvien ratkaisujen edistämiseen. Tavoitteissa onnistuminen kuten mm. palveluiden osuuden lisääntyminen myös viennissä vaatii toimintavarmoja tietoliikenneyhteyksiä. On myös tärkeää hyödyntää suurten kaupunkien mahdollisuuksia 5G-edelläkävijyyteen sekä luoda kasvaville kaupungeille yhä paremmat mahdollisuudet toimia SmartCity teemoissa innovaatioalustoina yrityksille. Investointien tiivis kytkeytyminen muuhun alueelliseen ekosysteemikokonaisuuteen turvaa osaltaan vaikuttavuutta.

Selonteossa on tuotu hyvin esiin, että välillisesti yksityisiä investointeja vauhditetaan julkisilla investoinneilla ja uudistuksilla. **Julkiset investoinnit infrastruktuuriin** (mm. digitalisaatiota, vihreää siirtymää ja tutkimusta tukeva infrastruktuuri), **ovat panostuksia, joilla tähdätään osaltaan mahdollisimman hyvään toimintaympäristöön.** Vain toimintavarman ja kattavan infrastruktuurin varaan voidaan rakentaa myös innovaatioita, kuten uutta teknologiaa ja sen käyttöönottoa. Kannatettava ja tärkeä huomio tätä koskien on, että näissä investoinneissa tulisi kuitenkin huomioida teknologianeutraalisuus.



Paketin yleinen tavoite hyvä, mutta haasteellinen

Määräaikaisen elpymispaketin lyhyen ja keskipitkän aikavälin talouden elvyttävän vaikutuksen lisäksi ohjelman tavoitteena on ennen kaikkea pitkän aikavälin rakenneuudistukset ja kasvupotentiaalin vahvistaminen Euroopassa. Pitkän aikavälin vaikutukset riippuvat investointien ja uudistusten onnistuneesta kohdentumisesta ja tehokkaasta toimeenpanosta. Valtaosa elpymispaketista kohdistuu Etelä-Eurooppaan, joka on kärsinyt koronapandemiasta eniten.

Hyvin harvat Euroopan maat ovat noudattaneet tehokasta rakennepolitiikkaa ja komission suosituksia rakenteiden uudistamisesta viime vuosina. On hyvin suuri riski, että kestävä kasvun ohjelman tavoitteet talouden uudistamisesta ja kasvupotentiaalin lisäämisestä jäävät vajaiksi. Sen vuoksi rahan käyttöä tulee ohjata, suunnitella ja valvoa tiukasti niin meillä kuin muissakin EU-maissa.

Paketin mitoitus ja rahoitus - ongelmana tavoitteiden mahdollinen pirstaleisuus ja hankkeiden hajautuminen

Suomen kestävä kasvun ohjelman rahoitus on EU:n velkarahaa, joka jaetaan pääosin EU:n elpymisvälineestä. Elpymisväline jakaantuu kuuteen ohjelmaan, josta elpymis- ja palautumistukiväline (RRF) on kooltaan selkeästi suurin. RRF sisältää 312,5 miljardia euroa avustuksia ja 360 miljardia euroa lainoja (kaikki summat vuoden 2018 hinnoin). Suomi osallistuu elpymisvälineen rahoitukseen pitkällä aikavälillä EU:n jäsenmaksujen kautta.

Hallitus on linjannut Suomen kestävä kasvun ohjelman painopistealueet ja rahoituksen alustavat allokaatiot budjettiriihessä syyskuussa 2020. Elpymis- ja palautumistukivälineestä rahoitetaan mm. koulutukseen ja t&k-toimintaan, vihreään siirtymään, kilpailukyvyn turvaamiseen, infrainvestointeihin ja digitalisaatioon, työmarkkinoiden toimintaan ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelu-uudistukseen liittyviä hankkeita.

Tavoitteiden kirjo on suuri, mutta Suomen osuus elpymiskokonaisuuden noin 2,7 miljardin euron rahoituksesta ei ole suuren suuri. Olisikin tehokkuuden nimissä hyödyllistä priorisoida tavoitteita niin, että elvytysvälineestä jätettäisiin pois ne hankkeet, joita kehitetään jo kansallisin hankkein tai hallitusohjelmatoimin. Erityisen vaikuttavia elvytyksen näkökulmasta ovat painopisteet ja hankkeet, joilla on vaikutuksia yli valtionrajojen. Näitä ovat esimerkiksi

ilmastoratkaisut ja digitalisaatio. Onnistumiselle keskeistä on, että käynnistetään pitkälle valmisteltuja hankekokonaisuuksia.

Suomen tulee olla aktiivinen elvytysrahaston toteutuksessa ja kehittämisessä - kuntien rooli paketin toteutuksessa yhä selkeytymätön

Elpymis- ja palautumistukivälineeseen liittyvän asetuksen mukaan rahoituksella voidaan edistää julkisia investointeja, mutta ohjelman vaikuttavuuden kannalta on keskeistä, kuinka sen rahoituksen avulla voidaan vauhdittaa yksityisiä investointeja (ml. sekä fyysiset ja aineettomat investoinnit sekä investoinnit henkiseen pääomaan) ja luoda uutta kestäväää liiketoimintaa. Mitä enemmän julkisilla panostuksilla kyetään käynnistämään yksityisiä investointeja, sitä suurempi vaikutus ohjelmalla saavutetaan.

Kuntien näkökulmasta on todettava, että maakohtaisissa suosituksissa huomiota on kiinnittänyt paikallishallinnon roolin jääminen vähälle huomiolle, sekä toimijana että toimenpiteiden kohteena. Selonteossa kunnat on tunnistettu mahdollisina viranomaisina elpymis- ja uudistuskokonaisuuksien toimenpanossa, mikä on tärkeä tarkentaa jatkovalmistelussa.

Yritysten ja alueiden toimien tulee olla linjassa ohjelman tavoitteiden kanssa. Kuntien ja elinkeinoelämän tuleekin keskustella mahdollisimman varhaisessa vaiheessa yhteisten intressien varmistamiseksi. Tavoitteiden, niihin perustuvien uudistusten ja rahoituksen tulee muodostaa tehokas ja uskottava kokonaisuus.

Kestävän kasvun ohjelmassa sanotaan, että ”mikäli investointi- ja uudistushankkeet eivät toteuta niille asetettuja tavoitteita tai muusta syystä tuloutuksia EU:lta ei saada jäävät hankkeiden kustannukset kansallisesti rahoitettaviksi ja rasittamaan Suomen **valtion** velanottoa”. Kuntien aikaisempien hankekokemusten, muun muassa laajakaistahankkeet, perusteella voidaan pitää riskinä, että myös kuntien omarahoitusosuus tai velkaantuminen voi nousta, jos yhteishankkeiden tavoitteet epäonnistuvat ja hankkeen lopullinen rahoitus jää kuntien maksettavaksi. Tästä syystä on erityisen tärkeää varmistaa, että investointi- ja uudistushankkeet täyttävät valmistelussa määritellyt kriteerit.

Konkreettista elpymis- ja palautumissuunnitelmaa laadittaessa on tarkasteltava, mitkä keskeiset elpymiseen ja palautumiseen liittyvät määräaika-

toimet voidaan toteuttaa RRF-tukivälineen avulla ja mikä on kansalliseen pitkän tähtäimen uudistustyöhön liittyvää.

Nykyiset kansalliset rahoituksen jakamiseen tarkoitetut välineet eivät ole kaikilta osin suoraan soveltuvia elpymisen tavoitteiden toteuttamiseen, mm. ekosysteemien kehittämisessä tarvitaan riittävän joustavia rahoitusvälineitä. Monissa rahoitusvälineissä hakijataholle asetettu omarahoitusvaade on liian korkea nykyisessä kriisitilanteessa. Myös uusia rahoitusvälineitä tulee luoda, mikäli tarve näin edellyttää. Rahoittavien viranomaisten tulee olla mahdollisimman lähellä toteuttajia.

Se, kuinka paljon Suomi elvytysvälineestä hyöttyy tai kärsii, on tällä hetkellä mahdotonta sanoa varmasti. Elpymisohjelman täytäntöönpanossa on kuitenkin syytä olla mukana ja ohjelman heikkouksia voidaan parhaimmillaan parantaa.

SUOMEN KUNTALIITTO

Jarkko Huovinen
johtaja, Elinvoima ja talous

Jari Vaine
erityisasiantuntija

Liite: Kuntaliiton näkemykset valtioneuvoston selontekoon Suomen kestävän kasvun ohjelmasta (30.12.2020 toimitettu valtiovarainministeriöön)